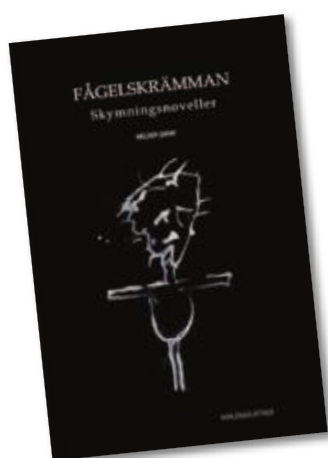

KULTURCHEF
Fredrik Sonck
fredrik.sonck@ksfmedia.fi**Facebook:** HBL Kultur
Twitter: @hblwebb
Instagram: @hufvudstadsbladet**MINNETS MAKT.** Att leva i nuet går inte, säger Melker Garay i flera av sina noveller. Minnets makt är ofantlig, det är omöjligt att göra sig kvitt det förlutna. FOTO: NICLAS KINDAH

Den korta litteraturen för de stora frågorna

Bokrecension På lördagen besöker den svenska författaren Melker Garay Helsingfors Bokmässan för att samtala med Monika Fagerholm. I hans nya novellsamling *Fågelskrämman* är han liksom i tidigare böcker upptagen av filosofiska och existentiella frågor.

Novellsamling

● Melker Garay:

Fågelskrämman
– Skymningsnoveller
Norlén & Slottner

■ Melker Garays flitiga användning av den kortkorta formen är ingen slump. Den passar som hand i handske för hans funderingar kring de stora frågorna, och skapar utrymme – ja faktiskt! – för nytänkande och mod att gå mot strömmen. Berättelserna har lite karaktären av långa aforismer, och den uttrycksformen är sällsynt krävande: det kärnfullt pregnanta kan lätt bli putslustigt banalt. Det provet består Melker Garay med beröm godkänt. Stilen rör sig obehindrat mellan saga, allegori och magisk realism, med inslag av surrealism, som tillsammans bildar ett egenartat garayskt idiom.

Språket är skenbart enkelt, förredömligt förtäat på ett kongenialt sätt till formen.

Ett bärande tema i Melker Garays författarskap är att allt vi gör har ett pris. Det låter kanske inte så djuplodande till en början men ju mer författaren konfronterar läsaren med visserligen vardagliga situationer, som genom drastiska vändningar sätter slentrianmässiga "sanningar" ur spel och får oss att tänka efter inte bara ett utan fler varv till, desto mer komplext blir det.

Sanningen har ett pris, minnet har ett pris, framför allt har friheten ett pris. Vi har utrustats med fri vilja, en central tanke hos Garay, och väljer ofta "fel". I novellsamlingen *Råttan*, en titel som fortsätter med *och andra onda berättelser*, tar Melker Garay resolut människan ner från hennes egentillverkade piedestal.

Vi är grymma, lögnaktiga, opportunistiska, ansvarslösa och egenkära. Men tack och lov har vi andra sidor. Melker Garay är ingen misantrop, tvärtom, hans humanism är grundmurad. Men ondskan är så mycket mer spännande att skildra än godhet. Det visste redan **Dante** och inte ens **Dostojevskij** har riktigt lyckats komma runt den problematiken.

Oförskräckt slår Garay också sönder idealiseringen av familjen och föräldrarollen, som i novellen *Mamman*, och utan att skämmas det minsta förklarar han i *Tjockskallen* att lyckan är en ihålig myt. Inte minst gör han kaffeved av vår tids kanske mest omhuldade levnadsmaximer – att leva i nuet.

Nej, säger Melker Garay i flera av novellerna, minnets makt är ofantlig, det är omöjligt att göra sig kvitt det förlutna.

Jag kan bara tillägga att "Man ska leva i nuet" förmodligen är ett av den moderna tidens mest enfaldiga påståenden. Nuet finns inte. Det enda som finns är ett tidsflöde som knyts ihop av våra berättelser. Vi behöver veta varifrån vi kommer för att förstå vart vi är på väg.

Håll på originalitetsballongen

Det är typiskt för hela Melker Garays författarskap att gå emot strömmen och i novellsamlingen *Fågelskrämman* kommer denna kritiska attityd till ett fullödigt uttryck. Samlingen har undertiteln

Skymningsnoveller och skymning är, om vi får tro **Hegel**, den tid på dygnet då Minervas ugglor flyger. Det är jakt efter kunskap, en förmåga att ifrågasätta det självklara, att ställa skenbart naiva frågor, "vad skulle hända om det var tvärtom?", "vad tänker en spegel?", "vad är skillnaden mellan mörker och ljus?", "vad är egentligen nytt?".

I *Fågelskrämman* är formen inte lika komprimerad som tidigare – en del berättelser kommer nästan upp i ordinarie novelllängd, vilket inte är helt lyckat. Den ultrakorta formen passar Garay bättre. Inte desto mindre återfinns här några av mina favoritnoveller. I *Papegojan* punkterar Garay vår tids upplåsta originalitetsballong. Nej, vi tänker inte självständigt, vi tänker inte nytt, vi upprepar bara andras tankar. Vilket ju faktiskt inte behöver vara så förskräckligt för vi är lika mycket unika individer även om vi lever i samklang med vår tid och dess människor. Och dessutom, med **Bernard av Chartes** ord: "Vi är dvärgar som står på jättars axlar".

I *Enstöringen* återkommer temat från *Tjockskallen* i *Råttan*, att lyckan är en myt. Enstöringen är visserligen lycklig men det är tack vare – eller på grund av – att hen säger inget, syns lite, stör ingen, luktar knappt, har inget sinne för humor, ingen särskild talang för någonting, inga vänner. Hen är helt oansenlig. Och totalt överklig, ingen människa är så fullständigt utan egenskaper och det är nog vad som krävs för lycka, åtminstone i dess mer hurtfriska, romantiserade tappning.

Vissa av Melker Garays tvärtomsperspektiv är tämligen överraskande, vilket gör dem desto mer talande. Han tar parti för personer som har haft dåligt rykte genom historien, som cyklopen Polyfemos och filistéernas jätte Goliat. När de framträder i de ursprungliga berättelserna är de förstås the bad guys. Polyfemos håller Odysseus fången och Goliat hånar guds utvalda folk när han besegras av den obetydliga herden David (så obetydlig var han inte). Odysseus och David får rangen av hjältar, men, frågar Garay, var de inte blott viljelösa redskap för ödet och guds outgrundliga vägar medan Polyfemos och Goliat valde sina nederlag, vilket är kanske den största segern som kan vinnas.

Historien står inte still, bovarna i dramat har förvandlats till underdogs, och Melker Garay ger uttryck för en genuin humanism genom att alltid ta parti för de svaga, på sitt eget säregna sätt. Gud och Djävulen blir allt mer lika varandra, vi jagar efter livets mening, och just som vi är nära att finna den är det dags att lämna denna jämmerdal. Undergången är bestämd redan på förhand och det har vi svårt att leva med. Trots all grymhet och smärta är livet ändå värt att leva. Litteratur som utmanar och tröstar – det är litteratur när den är som bäst.

GRZEGORZ FLAKIERSKI
kultur@ksfmedia.fi

Garay och Fagerholm möts på Tottiscenen klockan 12.30 på lördagen